

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Філологічний факультет

Катедра загального мовознавства

Затверджено

на засіданні катедри
загального мовознавства
філологічного факультету
Львівського національного університету імені
Івана Франка
(протокол № 1 від 30 серпня 2021 р.)

Завідувач катедри проф. Ф.С. Бацевич

Силабус з навчальної дисципліни

«Філософія мови»,

що викладається в межах ОПП «Сербська мова та література», «Словацька мова та література», «Чеська мова та література», «Польська мова та література»

другого (магістерського) рівня вищої освіти
для здобувачів зі спеціальності **035 Філологія,**

спеціалізації 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська, 035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

Львів 2021 р.

**Силабус навчальної дисципліни «Філософія мови»
2021/2022 навчального року**

Назва дисципліни	Філософія мови
Адреса викладання дисципліни	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет, кафедра загального мовознавства
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань – 03 Гуманітарні науки. Спеціальність – 035 Філологія. Спеціалізації – 035.035 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – сербська, 035.036 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька, 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська
Викладачі дисципліни	Лектор – завідувач кафедри загального мовознавства, доктор філологічних наук, професор Флорій Сергійович Бацевич. Викладач, що веде практичні заняття, – асистент кафедри загального мовознавства Оксана Василівна Ясіновська.
Контактна інформація викладачів	floriy.batsevych@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/batsevych-florij oksana.yasinovska@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/yasinovska-oksana
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за адресою: вул.Університетська, 1, ауд.343) або онлайн-консультації за попередньою домовленістю.
Сторінка дисципліни	https://philology.lnu.edu.ua/course/filosofiya-movy
Інформація про дисципліну	<p>Курс «Філософія мови» є нормативною дисципліною зі спеціальності 035 Філологія для освітньо-професійних програм «Сербська мова та література», «Словацька мова та література», «Чеська мова та література», «Польська мова та література», яка викладається в 2-му семестрі в обсязі 3 кредитів ЄКТС.</p> <p>Розвиток лінгвістики у ХХ ст. відбувався під значним впливом філософських ідей. Саме з філософської точки зору мова постає як «оселя духу» людини (М.Гайдеггер). Результатом багатовікових взаємозв'язків лінгвістичної й філософської думки стало виформування філософії мови – одного з найбільш глибоких і актуальних напрямків досліджень ХХ ст. Філософія мови, як зауважують відомі філософи і мовознавці, стала невід'ємною складовою практично усіх філософських і лінгвістичних концепцій останнього часу. Разом з тим необхідно зазначити, що сутність філософії мови, її предмет і об'єкт вивчення залишаються у великій мірі невизначеними, що й диктує необхідність дослідження цих питань. Окрім того, як правило, в підручниках і посібниках з історії філософії, розвитку філософської думки в Україні проблеми філософії мови практично не розглядаються. Що ж стосується розвитку вітчизняних лінгвофілософських ідей, то, у кращому випадку, їхній розгляд обмежується</p>

	<p>короткою характеристикою лінгвофілософської концепції О.О.Потебні. Це значно збіднює філософську проблематику, яка опрацьовувалась на теренах України та поза її межами українськими філософами. Згадане дає підстави деяким ученим говорити про те, що слов'янська традиція філософії мови, на відміну від англо-чи німецькомовної, не утворює історично безперервного феномена із взаємозв'язками (чи взаємовідштовхуваннями) концепцій та ідей, котрі прослідковувалися б досить виразно (А.Руденко). Разом з тим, знайомство з розвитком лінгвофілософських ідей в Україні дозволяє твердити про наявність у східних слов'ян (зокрема в українських мислителів) глибоко оригінальних лінгвофілософських ідей, які витворюють безперервну традицію філософії мови в Україні. Не кращий стан з висвітленням проблем філософії мови у підручниках і посібниках з історії лінгвістичних учень для студентів-філологів. Окремі проблеми філософії мови розглядаються в них лише принагідно, в аспекті вивчення лінгвістичних концепцій окремих видатних мовознавців. Систематизований виклад історії розвитку власне ідей філософії мови відсутній. У курсі, що пропонується, розглядаються найважливіші проблеми філософії мови виключно онтологічного характеру, пов'язані з визначенням сутності й природи мови як найважливішої знакової системи. Це проблеми як власне філософського, так і лінгвістичного характеру, а тому пропонований курс зорієнтований на діючі програми з історії філософії та історії лінгвістичних учень. Разом з тим, у ньому враховані нові та новітні філософські й лінгвістичні вчення та гіпотези.</p>
<p>Коротка анотація дисципліни</p>	<p>Дисципліна «Філософія мови» призначена для студентів-магістрів першого року навчання.</p> <p>Курс передбачає ознайомлення студентів з найважливішими лінгвофілософськими концепціями, в яких на конкретних етапах розвитку філософської та лінгвістичної думки ставляться питання щодо сутності й природи такого феномену людського буття, яким є природна мова – найскладніша з усіх існуючих символічних систем. Розглядаються концепції В. фон Гумбольдта, неогумбольдтіанства, Ф. де Соссюра, аналітичної філософії. Окремий аспект курсу – ознайомлення студентів з концепціями сутності мови вітчизняних мислителів: Г.С.Сковороди, О.О.Потебні, Д.І.Руденка, М.В.Поповича та деяких інших.</p>
<p>Мета та цілі дисципліни</p>	<p>Мета дисципліни – ознайомлення студентів з найважливішими поняттями філософії мови, концепціями та гіпотезами онтології мови, які опрацьовуються лінгвофілософами. Вирішення цих проблем вимагає звернення до низки філософських, теологічних та лінгвістичних проблем і понять, зокрема, платоністичного та неоплатоністичного розуміння мови, сутності ісихазму (паламізму) та його рецепції у східних слов'ян; таких понять сучасної лінгвістики, як ім'я, предикат та егоцентричні слова; деяких понять когнітивної лінгвістики, модальної та інтенціональної логік та ін.</p> <p>Основні завдання дисципліни:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити предмет і об'єкт вивчення філософії мови та її елементарного розділу – філософських проблем мовознавства, відмежувати останні від таких філософських напрямків та аспектів дослідження, як «лінгвістична філософія», «філософія мовознавства», «методологія лінгвістики» тощо. 2. Познайомити слухачів із сформованим у кінці ХХ ст. парадигмальним розумінням філософії мови.

	<p>3. Розглянути розвиток світових лінгвофілософських ідей крізь призму понять парадигмального розуміння сутності філософії мови.</p> <p>4. Показати специфіку мови в аспекті її розгляду у різних напрямках філософії.</p> <p>5. Розглянути низку проблем онтології мови у зв'язках із розвитком світових ідей філософії мови.</p> <p>Результатом курсу повинне стати розуміння слухачами згаданих проблем, органічне їх засвоєння в поєднанні з фаховими проблемами історії філософії, онтології, гносеології, історії лінгвістичних учень, проблемами загального мовознавства тощо, які вивчаються на філософському та філологічному факультетах.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p><i>1. Основна</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: Академія, 2008. – 240 с. 2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – 400 с. 3. Дегутис А. Язык, мышление и действительность (Очерк теории значения в аналитической философии). – Вильнюс: Минтис, 1984. – 184 с. 4. Дротянко Л.Г. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002. – 161 с. 5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К.: Академія, 2008. – 464 с. 6. Кравченко А.В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка. – Иркутск, 2001. – 261 с. 7. Матурана У.Р., Варела Ф.Х. Дерево познания. – М., 2001. – 456 с. 8. Попович М.В. Философские вопросы семантики. – К., 1975. – 236 с. 9. Потєбня А.А. Мысль и язык. – К.: Синто, 1993. – 192 с. 10. Руденко Д.И. Имя в парадигмах «философии языка». – Харьков: Основа, 1990. – 300 с. 11. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с. 12. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М.: Наука, 1985. – 364 с. 13. Філософія мови: в границах і вне границ. – Вып. 1. – Харьков, 1993. – 186 с.; Вып. 2. – Харьков, 1994. – 175 с. 14. Філософські питання мовознавства. – К., 1972. – 269 с. 15. Хомський Н. Роздуми про мову. – Львів, 2000. – 352 с. <p><i>2. Додаткова</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Александрова О.В. Некоторые вопросы логики, методологии и философии языка // Вопросы языкознания. – 1985. – № 6. – С. 70-76. 2. Альбрехт Э. Критика современной лингвистической философии. – М.: Прогресс, 1977. 3. Американський і європейський структуралізм в історії лінгвістичної думки: Зб. наук. праць. – К., 1998. 4. Аналитическая философия. Избранные тексты / Отв. ред. А.Ф.Грязнов. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – С.11-50; 100-105. 5. Античные теории языка и стиля. – М.-Л.; 1997.

6. Арутюнова Н.Д. Лингвистическая философия // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – С.269-270.
7. Бацевич Ф.С. Філософія мови в Україні // Українська філологія: Досягнення і перспективи. – Львів, 1995. – С. 71-75.
8. Васильев С.А. Синтез смысла при создании и понимании текста. – К., 1988.–187 с.
9. Витгенштейн Л. Философские работы. Ч.1. – М.: Гнозис, 1994. – 456 с.
10. Вяткина Н.Б. Смысл и онтология в логике. – К., 1991. – 156 с.
11. Гадамер Г.-Г. Человек и язык // От Я к Другому. Сборник переводов по проблемам intersубъективности, коммуникации, диалога. – Минск, 1997.
12. Горский В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI – начала XII вв. – К.: Наукова думка, 1988.
13. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К.: Наукова думка, 1996. – С.25-43.
14. Грязнов А.Ф. Язык и деятельность. Критический анализ витгенштейнианства. – М., 1991.
15. Історія філософії на Україні: в 3-х томах. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1987.
16. Кашуба М.В. Антропоцентризм філософії Григорія Сковороди // Проблема людини в українській філософії ХУІ – ХУІІІ ст. – Львів: Логос, 1998. – С. 174-231.
17. Ковтун Л.С. Языкознание у восточных славян в XI – ХУ вв. // История лингвистических учений. Позднее Средневековье. – СПб., 1991. – С.182-207.
18. Колесов В.В. Мир человека в слове Древней Руси. –Л.: Изд-во ЛГУ, 1986. – 487 с.
19. Колесов В.В. Развитие лингвистических идей у восточных славян эпохи средневековья // История лингвистических учений. Позднее Средневековье. – СПб., 1991. – С. 208-254.
20. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века // Язык и наука конца XX века. – М.: РАН, 1995. – С.206-227.
21. Логика и проблемы рациональности. – К., 1993.
22. Лосев А.Ф. Философия имени // А.Ф.Лосев. Бытие. Имя. Космос. – М.: Наука, 1993.– С. 24-243.
23. Матурана У. Биология познания // Язык и интеллект. – М., 1996. – С. 95-142.
24. Методологические основы новых направлений в мировом языкознании. – К., 1992. – 378с.
25. Нічик В.М. Філософія в Києво-Могилянській академії: Стефан Калиновський // Філософська думка. – 1969. – №3. – С. 89-102.
26. Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986-1989. – Вып. 16 (1986), 17 (1986), 18 (1988), 23 (1989).
27. Павиленис Р.И. Понимание речи и философия языка // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17. – М.: Прогресс, 1986. – С. 380-388.
28. Паславський І.В. З історії розвитку філософських ідей на

Україні в кінці XVI – першій третині XVII ст. – К.: Наукова думка, 1984.

29. Паславський І.В. Розвиток логічних ідей у вітчизняній філософії другої половини ХУ ст. // Філософська думка. – 1986. – № 6.
30. Петров В.В. Философия, семантика, прагматика // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16. – М.: Прогресс, 1985. – С. 471-476.
31. Петров М.К. Роль языка в становлении и развитии философии // Историко-философский ежегодник '91. – М.: Наука, 1991.
32. Пинкер С. Язык как инстинкт. – М., 2004. – 456 с.
33. Поляков И.П. Парадигмы в философии языка: семантический анализ // Концептуализация и смысл. – Новосибирск: Наука, 1989. – С.91-128.
34. Попович М.В. О философском анализе языка науки. – К., 1966. – 306 с.
35. Постовалова В.И. Наука о языке в свете идеала цельного знания // Язык и наука конца XX века. – М.: РАН, 1995. – С. 342-346; 403-413.
36. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. – Т.1-2. – М., 1958. – С. 13-20; 45-55; 67-70; 71-128.
37. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. – Харьков, 1930. – С. 108-114.
38. Потебня А.А. Психология поэтического и прозаического мышления // А.А.Потебня. Слово и миф. – М.: Прогресс, 1989. – С.203; 205-206; 209-227; 228-239.
39. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы. – К.: «Ника-Центр», 1997. – С. 68-174.
40. Рогович М.Д., Нічик В.М. Філософська думка в Києво-Могилянській академії: Мануйло Козачинський // Філософська думка. –1969. –№1. –С.98-114.
41. Роль праць В. фон Гумбольдта в розвитку філософії мови: Зб. наук. праць. – К., 1999.
42. Руденко Д. Філософія Г.Сковороди: мерехтіння символу // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія. Т. 1. –Харків, 1993.
43. Руденко Д.И. Лингвофилософские парадигмы: границы языка и границы культуры // Философия языка: в границах и вне границ. Вып.1. –Харьков: Око, 1993. – С. 101-173.
44. Руденко Д.И., Сватко Ю.И. Философия имени: в поисках новых пространств. – Харьков, 1993. – 104 с.
45. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2010.
46. Семантика модальных и интенциональных логик. – М.: Прогресс, 1981.– 198 с.
47. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973.
48. Степанов Ю.С., Демянков В.З. Философия языка // Современная западная философия. Словарь. – М., 1991. – С. 345-347.
49. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. – М., 1972. – 236с.
50. Хомский Н. Вопросы теории порождающей грамматики // Философия языка / Редактор-составитель Дж. Р.Серль. –

	<p>М., 2004.</p> <p>51. Хомский Н. Язык и мышление. – М., 1972. – 358 с.</p> <p>52. Asher R. The Encyclopedia of Language and Linguistics. – Oxford, N. Y.: Pergamon Press, 1994. – Vol. 1–10.</p> <p>53. Encyklopedia językoznawstwa ogólnego. – Wrocław; Warszawa; Kraków.–1993.</p> <p>54. Maturana H., Varela F. Autopoiesis and cognition: The realization of the living. – Boston, 1980. – 436 p.</p> <p>3. <i>Интернет-джерела</i></p> <p>1. Електронні ресурси НБУВ http://www.irbis-nbu.gov.ua/</p> <p>2. Лінгвістичний портал MOVA.info http://www.mova.info/</p> <p>3. Український лінгвістичний портал https://www.ulif.org.ua/</p>
Тривалість курсу	Один семестр (2-й)
Обсяг курсу	Загальний обсяг – 90 годин, у т. ч. 16 годин лекційних, 16 практичних, 58 годин самостійної роботи. 3 кредити ЄКТС. 2 модулі.
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зміст поняття "філософія мови", "філософські проблеми мовознавства", співвідношення цих понять з близькими поняттями "лінгвістична філософія", "філософія лінгвістики", "методологія лінгвістики"; • історію формування і розвитку лінгвофілософських ідей на різних етапах розвитку філософії і лінгвістики; • сутність парадигмального підходу до філософії мови: семантичну, синтаксичну і прагматичну складові філософії мови; • раціоналістичні й нераціоналістичні підходи до сутності й природи людської мови; • найважливіші лінгвофілософські концепції XIX–XX століть: В. фон Гумбольдта, О.О.Потебні, Ч.С.Пірса, Ф. де Соссюра, теорію лінгвістичної відносності Е.Сепіра і Б.Л.Уорфа, теорії Л.Вайсгербера, М.Гайдеггера, О.Ф.Лосева та ін. <p>уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняти поняття "філософія мови", "філософські проблеми мовознавства" від близьких понять "лінгвістична філософія", "філософія лінгвістики" та ін. • визначати приналежність концепцій відомих філософів мови до конкретних напрямків лінгвофілософської думки; • аналізувати концепції сутності й природи мови сучасних лінгвофілософів; • застосовувати знання про сутність і природу мови в своїх конкретних наукових дослідженнях.
Ключові слова	Філософія мови, сутність мови, природа мови, лінгвофілософська концепція У.Матурани і Ф.Варели, гумбольдтіанство, неогумбольдтіанство, структуралізм, школи структуралізму, лінгвофілософські концепції аналітичної філософії.
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік

Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з таких дисциплін: Історія філософії, вступ до мовознавства, загальне мовознавство, історія лінгвістичних учень, вступ до літературознавства, сучасна українська мова, історична граматики української мови, комунікативна лінгвістика.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Викладач використовує такі навчальні методи: <ul style="list-style-type: none"> • за типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, проблемне викладання, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький методи; • за дидактичними завданнями: словесні – лекція, евристична бесіда, дискусія; наочні – ілюстрація, демонстрація; практичні – робота з текстом, реферати.
Необхідне обладнання	Проектор, екран, ноутбук, доступ до інтернету
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робота на практичних заняттях: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20; • поточне тестування за 2 змістовими модулями: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • підготовка реферату (на вибір студента із запропонованих викладачем тем): 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20; • залік (підсумкове тестування та усне опитування з теоретичних питань курсу): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30. <p>Підсумкова максимальна кількість балів – 100.</p> <p>Академічна добросесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недобросесності. Виявлення ознак академічної недобросесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків, визначених для виконання видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані на поточному оцінюванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях і активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом або іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та</p>

	<p>плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання тощо. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Теми рефератів</p>	<p>1. Функції, які виконує мова в суспільстві. Основна література: 1. Арутюнова Н.Д. Лингвистическая философия // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – С.269-270. 2. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських ідей: Підручник. – К.: Академія, 2008. – С. 23-43. 3. Дротянко Л.Г. Філософські проблеми мовознавства. – К., 2002. – С.8-23. 4. Кравченко А.В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка. – Иркутск, 2001. – С. 7-39 5. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века // Язык и наука конца XX века. – М.: РАН, 1995. – С. 206-227. 6. Поляков И.П. Парадигмы в философии языка: семантический анализ // Концептуализация и смысл. – Новосибирск: Наука, 1989. – С.91-128. 7. Попович М.В. О философском анализе языка науки. – К., 1966.</p> <p>2. Сутність лінгвофілософської концепції У.Матурани і Ф.Варели. Основна література: 1. Матурана У. Биология познания // Язык и интеллект. – М., 1996. – С. 95-142. 2. Имото С. Философское основание теории восприятия Матураны // Язык и познание. – Вып.1. – М., 2006. – С. 8-19. 3. Кравченко А.В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка. – Иркутск, 2001. – С. 39-64. 4. Пинкер С. Язык как инстинкт. – М., 2004. – 456 с. 5. Трофимова Е.Б. Статус языка в концепции У.Матураны // Язык и познание. – Вып.1. – М., 2006. – С.20-30. 6. Maturana H, Varela F. Autopoiesis and cognition: The realization of the living. – Boston, 1980. – 436 p.</p> <p>3. Лінгвофілософська концепція Н.Хомського. Основна література: 1. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. – М., 1972. 2. Хомский Н. Язык и мышление. – М., 1972. 3. Хомський Н. Роздуми про мову. – Львів, 2000. 4. Хомский Н. О природе и языке. – М., 2005. 5. Хомский Н. Вопросы теории порождающей грамматики // Философия языка / Редактор-составитель Дж. Р.Серль. – М., 2004. 6. Хомский Н. Современные исследования по теории врожденных идей // Философия языка / Редактор-составитель Дж. Р.Серль. – М., 2004. 7. Алпатов В.М. История лингвистических учений. – М., 1999. 8. Бацевич Ф.С. „Роздуми про мову” Ноама Хомського // Н. Хомський. Роздуми про мову. – Львів, 2000. 9. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К., 2008. 10. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века // Язык и наука конца XX века. – М., 1995.</p> <p>4. Мова і семіотика. Основна література: 1. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К., 2003. – С. 123-134. 3. Кравченко А.В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка. – Иркутск, 2001. – С. 73-133. 4. Методологические основы новых направлений в мировом языкознании. – К., 1992. – 378 с. 5. Рациональность и семиотика дискурса. – К., 1994. 6. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М.: Наука, 1985. – 364 с.</p>

5. Співвідношення понять „значення” і „смысл” у сучасній лінгвістиці.

Основна література:

1. Васильев С.А. Синтез смысла при создании и понимании текста. – К., 1988.–187 с.
2. Вяткина Н.Б. Смысл и онтология в логике. – К., 1991. – 156 с.
3. Кравченко А.В. Знак, значение, знание. Очерк когнитивной философии языка. – Иркутск, 2001. – С. 195-204.
4. Попович М.В. Философские вопросы семантики. – К., 1975. – 236с.
5. Фреге Г. Смысл и денотат // Семиотика и информатика. – Вып. 16. – М., 1999. – С. 24-65.
6. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики. – Львів, 2010. – С. 98-134.

6. Сутність і природа мови в концепції О.О.Потебні.

Основна література:

1. Потебня А.А. Мысль и язык. – К., 1993.
2. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. – Харьков, 1930.
3. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. –Т. 1-2. – М., 1958.
4. Потебня А.А. Слово и миф. –М., 1989.
5. Байбурин А.К. А.А.Потебня: философия языка и мифа // Потебня А.А. Слово и миф. – М., 1989.
6. Березин Ф.М. К вопросу о философских основаниях лингвистической теории А.А.Потебни // Методологические проблемы истории языкознания. – М., 1974.
7. Березин Ф.М. История лингвистических учений. – М., 1975.
8. Іваньо І. «Мисль і мова» – праця О.О.Потебні // Філософський словник. – К., 1973.
9. Вільчинський Ю. Олександр Потебня як філософ. – Львів, 1995.
10. Мельничук О.С. Світогляд О.О.Потебні // Потебнянські читання. – К., 1981.

7. О.О.Потебня про зв'язок мови і мислення, породження і сприйняття мовлення.

Основна література:

1. Потебня А.А. Мысль и язык. – К., 1993.
2. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. – Харьков, 1930.
3. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. – Т. 1-2. – М., 1958.
4. Потебня А.А. Слово и миф. – М., 1989.
5. Байбурин А.К. А.А.Потебня: философия языка и мифа // Потебня А.А. Слово и миф. – М., 1989.
6. Березин Ф.М. К вопросу о философских основаниях лингвистической теории А.А.Потебни // Методологические проблемы истории языкознания. – М., 1974.
7. Вільчинський Ю. Олександр Потебня як філософ. – Львів, 1995.
9. Долуд-Левчук-Киричук Н. Олександр Потебня - попередник лінгвістичної думки ХХ ст. // ЗНТШ. – Т.224. Праці філологічної секції. – Львів, 1992.

8. Сутність герменевтичного підходу до мови.

Основна література:

1. Дильтей В. Введение в науки о духе // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. Трактаты, статьи, эссе. – М., 1987.
2. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Актуальность прекрасного. – М., 1991.
4. Гадамер Х.-Г. Человек и язык // От Я к Другому. Сборник переводов по проблемам intersубъективности, коммуникации, диалога. – Минск, 1997.
5. Рикёр П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. – М., 1995.
6. Апель Карл-Отто. Трансцендентально герменевтическое понятие языка // От Я к Другому. Сборник переводов по проблемам intersубъективности, коммуникации, диалога. – Минск, 1997.
7. Квіт С.М. Основи герменевтики. – К., 2003.
8. Квіт С.М. Герменевтика. – К., 2005.
9. Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное познание. – М., 1991.
10. Михайлов А.А. Современная феноменологическая герменевтика. – Минск, 1986.

	<p>9.Сутність феноменологічного підходу до мови. Основна література: 1. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. – М., 1994. 2. Гуссерль Э. Феноменология. Статья в Британской энциклопедии // Логос. – 1991. – N1. 3. Деррида Ж. Введение // Гуссерль Э. Начало геометрии. – М., 1996. 4. Кошарний С. Феноменологія // Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. 5. Феноменология // Современная западная философия. Словарь. – М., 1990. 6. Куцепал С. Постмодерный анализ концепции языка Э.Гуссерля (заметки о “Начале геометрии”Гуссерля и “Введении”Деррида) // Феноменология і філософський метод. – К., 2000. – С. 24-36.</p> <p>10.Проблеми семантики, семіотики та філософії мови в працях українських філософів. Основна література: 1. Попович М.В. Философский аспект проблемы значения и смысла // Вопросы философии. – 1962. – N 12. 2. Попович М.В. О философском анализе языка науки. – К., 1966. 3. Попович М.В. Философские вопросы семантики. – К., 1975. 4. Структура и смысл / отв. ред. М.В.Попович. – К., 1989.</p> <p>11.Лінгвофілософська концепція Д.І.Руденка. Основна література: 1. Руденко Д.И. Имя в парадигмах «философии языка». – Харьков, 1990. 2. Руденко Д.И., Сватко Ю.И. Философия имени: в поисках новых пространств. – Харьков, 1993. 3. Философия языка: в границах и вне границ. Вып. 1. – Х., 1993; Вып. 2. – 1994.</p> <p>12. Проблеми значення і смислу в працях українських філософів. Основна література; 1. Попович М.В. Философский аспект проблемы значения и смысла // Вопросы философии. – 1962. – N 12. 2. Попович М.В. О философском анализе языка науки. – К., 1966. 3. Попович М.В. Философские вопросы семантики. – К., 1975. 4. Структура и смысл. – К., 1988. 5. Вяткина Н.Б. Смысл и онтология в логике. – К., 1991.</p> <p>13. Лінгвофілософські проблеми дискурсу в працях українських філософів. Основна література: 1. Рациональность и семиотика дискурса. – К., 1994. 2. Ишмуратов А.Т. Логический анализ практических рассуждений. – К., 1987. – 140 с. 3. Ишмуратов А.Т. Логические схемы интенциональных структур // Структура и смысл. – К., 1988. 4. Ишмуратов А.Т. Логико-когнитивная модель дискурса // Логика, методология и философия науки: Тез. докл. – М., 1990. 5. Рациональность, рассуждение, коммуникация. – К., 1987. 6. Логика и проблема рациональности. – К., 1993.</p> <p>14.Проблеми філософії мови на сторінках видання «Філософія языка: в границах и вне границ». Основна література: 1. Философия языка: в границах и вне границ. Вып. 1. –Харьков, 1993. 2. Философия языка: в границах и вне границ. Вып. 2. – Харьков, 1994.</p>
<p>Питання до заліку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Що таке «філософія мови» та її взаємозв'язки із загальним мовознавством? • Обґрунтуйте наявність основних функцій мови в суспільстві-

	<p>ві.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основні етапи розвитку лінгвофілософських ідей в Європі. • Елементи теорії референції в концепції Платона. • Ідеї номіналізму і реалізму в Середньовіччі. • Вплив ідей неоплатонізму на розвиток лінгвофілософії в Україні. • «Три символічні світи» в концепції Г.С.Сковороди. • Ідеї сутності та походження мови учених Харківської лінгвістичної школи. • Основні положення лінгвофілософської концепції О.О.Потебні. • У чому сутність божественно-людської теорії мови О.О.Потебні? • О.О.Потебня про породження мовлення. • Лінгвофілософська концепція В. фон Гумбольдта. • В. фон Гумбольдт про зв'язки мови і мислення. • Мова як проміжний світ у концепції В. фон Гумбольдта. • У.Матурана і Ф.Варелла про сутність і походження мови. • Ф. де Соссюр про сутність мови. • Знакова теорія мови Ф. де Соссюра. • Особливості розуміння сутності мовного знака в концепції Ч.С.Пірса. • Знакова теорія мови Ч.Морріса. • Лінгвосеміотичні концепції сутності мови на сучасному етапі розвитку. • Концепція «вроджених ідей» Н.Хомського. • Лінгвофілософські засади генеративної граматики Н.Хомського. • Концепція «мови як інстинкту» С.Пінкера. • Сучасні лінгвофілософські концепції в Україні. • Основні ідеї лінгвофілософії, що висвітлюються у виданні «Філософія мови: в межах і поза межами». • Співвідношення понять «значення» і «смысл» в сучасній лінгвофілософії. • Феноменологічне розуміння мови. • Сутність герменевтичного підходу до мови.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год.	Термін виконання
МОДУЛЬ І.					
Змістовий модуль 1. Концепції сутності мови в лінгвофілософському аспекті					
1 т. 2 год.	Тема 1. Методологічні засади сучасної філософії мови. Сутнісні (онтологічні) властивості мови як лінгвофілософська проблема.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Постовалова В.И. Наука о языке в свете идеала цельного знания // Язык и наука конца XX века. – М., 1995; Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М, 1985.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції. 3 год.	1 т.
2 т. 2 год.	Тема 1. Методологічні засади сучасної філософії мови. 1. Методологічні засади сучасного мовознавства. 2. Найважливіші філософські питання сучасного мовознавства. 3. Найважливіші онтологічні проблеми філософії мови.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Постовалова В.И. Наука о языке в свете идеала цельного знания // Язык и наука конца XX века. – М., 1995; Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М, 1985.	Підготовка розгорнутого повідомлення про найважливіші філософські питання сучасного мовознавства. 4 год.	2 т.
3 т. 2 год.	Тема 2. Біологічні концепції мови. Соціальні концепції мови. Знакова природа мови як соціального явища. Гносеологічні концепції мови. Сутність і природа мови в концепції С.Пінкера.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Матурана У.Р., Варела Ф.Х.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції.	3 т.

			Древо познання. – М., 2001; Пінкер С. Язык как инстинкт. – М., 2004; Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К., 1998; Maturana H, Varela F. Autopoiesis and cognition: The realization of the living. – Boston, 1980. – 436p.	3 год.	
4 т. 2 год.	Тема 2. Біологічні, соціальні та гносеологічні концепції мови. 1. Найважливіші положення концепції мови У.Матурани і Ф.Варели. 2. Знакова концепція сутності мови Ф. де Соссюра. 3. Типи мовних знаків у концепції Ч.С.Пірса. 4. С.Пінкер про сутність мови і етапи оволодіння мовою дитиною.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Матурана У.Р., Варела Ф.Х. Древо познання. – М., 2001; Пінкер С. Язык как инстинкт. – М., 2004; Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К., 1998; Maturana H, Varela F. Autopoiesis and cognition: The realization of the living. – Boston, 1980. – 436 p.	Підготовка розгорнутого повідомлення про біологічні та соціальні концепції мови. 4 год.	4 т.
5 т. 2 год.	Тема 3. Людське буття, мислення і мова. Лінгвофілософська концепція В. фон Гумбольдта. В. фон Гумбольдт про походження мови. Антиномії мови в концепції В. фон Гумбольдта.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К., 2008; Роль праць В. фон Гумбольдта в розвитку філософії мови: Зб. наук. праць. – К., 1999.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції. 3 год.	5 т.
6 т. 2 год.	Тема 3. Лінгвофілософська концепція В. фон Гумбольдта. 1. Основні положення лінгвофілософської концепції В. фон Гумбольдта. Мова як ергон і енергейя. 2. Найважливіші антиномії мови. 3. Походження мови в концепції Гумбольдта.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К., 2008; Роль праць В. фон Гумбольдта в розвитку філософії мови: Зб.	Ознайомлення з працею В. фон Гумбольдта «Про відмінність будови людських мов та її вплив на духовний розвиток людства» // Гумбольдт В фон. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984. – С. 37-300.	6 т.

			наук. праць. – К., 1999.	4 год.	
7 т. 2 год.	Тема 4. Сутність людської мови в концепції О.О.Потебні. Процеси породження і сприйняття мовлення.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. – Харьков, 1930; Потебня О. Мысль и язык. – К., 1993; Потебня А.А. Психология поэтического и прозаического мышления // А.А.Потебня. Слово и миф. – М.: Прогресс, 1989.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції. 4 год.	7 т.
8 т. 2 год.	Тема 4. Сутність людської мови в концепції О.О.Потебні. 1. Гумбольдтіанські корені концепції мови О. Потебні. 2. Український лінгвофілософ про породження поетичного і прозаїчного мовлення. 3. О.Потебня про сприйняття і розуміння мовлення. 4. Синтактичні аспекти теорії мови О.Потебні.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. – Харьков, 1930; Потебня О. Мысль и язык. – К., 1993; Потебня А.А. Психология поэтического и прозаического мышления // А.А.Потебня. Слово и миф. – М.: Прогресс, 1989.	Ознайомлення з працею О.Потебні «Думка і мова» (рос. «Мысль и язык»). – К., 1993. Підготовка до контрольного тестування. 4 год.	8 т.
МОДУЛЬ II.					
Змістовий модуль 2. Природа мови в лінгвофілософських дослідженнях різних шкіл та напрямів					
9 т. 2 год.	Тема 5. Сутність і організація мовної системи в межах європейського структуралізму. Сутність і природа мови в концепціях учених Копенгагенського і Празького наукових осередків.	лекція	Американський і європейський структуралізм в історії лінгвістичної думки: Зб. наук. праць. – К., 1998; Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник – К., 2008.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції. 3 год.	9 т.
10 т. 2 год.	Тема 5. Сутність і природа мови в концепціях учених Копенгагенського і Празького наукових осередків. 1. Лінгвофілософські засади світового структуралізму. 2. Методологічні принципи розуміння сутності	практичне заняття	Американський і європейський структуралізм в історії лінгвістичної думки: Зб. наук. праць. – К., 1998; Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посі-	Підготовка розгорнутого повідомлення про погляди учених Празького або Копенгагенського наукового осередку на природу мови. 4 год.	10 т.

	мови ученими Копенгагенського лінгвістичного осередку. 3. Функціоналізм і системоцентризм Празького лінгвістичного осередку.		бник. – К., 2002; Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник – К., 2008.		
11 т. 2 год.	Тема 6. Сутність і організація мовної системи в межах американського структуралізму. Лінгвофілософська концепція Н.Хомського. Теорія вроджених структур.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Хомський Н. Вопросы теории порождающей грамматики // Философия языка / Редактор-составитель Дж. Р.Серль. – М., 2004; Хомський Н. Роздуми про мову. – Львів, 2000.	Підготовка реферату з проблем філософії мови (на вибір студента із запропонованих викладачем тем). 3 год.	11 т.
12 т. 2 год.	Тема 6. Сутність і організація мовної системи в межах американського структуралізму. Лінгвофілософська концепція Н.Хомського. 1. Біхевіористичні й філософські засади американського структуралізму. 2. Сутність лінгвофілософської концепції Н.Хомського. 3. Основні положення теорії вроджених структур Н.Хомського. 4. Динаміка лінгвофілософських поглядів Н.Хомського.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002; Хомський Н. Вопросы теории порождающей грамматики // Философия языка / Редактор-составитель Дж. Р.Серль. – М., 2004; Хомський Н. Роздуми про мову. – Львів, 2000.	Ознайомлення з працею Н.Хомського «Роздуми про мову». – Львів, 2000. 4 год.	12 т.
13 т. 2 год.	Тема 7. Феноменологічний і герменевтичний підхід до розуміння сутності й природи мови. Лінгвофілософські концепції М.Гайдеггера і Г.-Г. Гадамера.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Гадамер Г.-Г. Человек и язык // От Я к Другому. Сборник переводов по проблемам интесубъективности, коммуникации, диалога. – Минск, 1997; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002.	Опрацювання відповідних параграфів підручників з рекомендованої основної літератури, конспекту лекції. 4 год.	13 т.
14 т. 2	Тема 7. Феноменологічний і герменевтичний підхід до розуміння сутності й природи мови. Лінгвофілософські концепції М.Гайдеггера і Г.-Г. Га-	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К.: 2008; Гадамер Г.-Г. Человек и язык //	Підготовка реферату з проблем філософії мови (на вибір студента із запропонованих викладачем	14 т.

год.	дамера. 1. Сутність феноменологічного розуміння сутності мови. 2. Основні положення герменевтичного підходу до мови. 3. Засади і положення лінгвофілософських концепцій М.Гайдеггера і Г.-Г. Гадамера.		От Я к Другому. Сборник переводов по проблемам интерсубъективности, коммуникации, диалога. – Минск, 1997; Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства: Посібник. – К., 2002	тем). Підготовка до контрольного тестування. 4 год.	
15 т. 2 год.	Тема 8. Історія розвитку лінгвофілософських ідей в Україні. Підведення підсумків курсу.	лекція	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Бацевич Ф.С. Філософія мови в Україні // Українська філологія: Досягнення і перспективи. – Львів, 1995. – С. 71-75; Філософія языка: в границах и вне границ. – Вып. 1. – Харьков, 1993.	Підготовка до презентації реферату з проблем філософії мови (на вибір студента із запропонованих викладачем тем). 3 год.	15 т.
16 т. 2 год.	Тема 8. Історія розвитку лінгвофілософських ідей в Україні. 1. Лінгвофілософські ідеї в Україні ХУІ – ХУІІІ ст. 2. Лінгвофілософські ідеї в Україні ХІХ – початку ХХІ ст. 3. Основні положення лінгвофілософської концепції Д.Руденка.	практичне заняття	Бацевич Ф. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: Підручник. – К., 2008; Бацевич Ф.С. Філософія мови в Україні // Українська філологія: Досягнення і перспективи. – Львів, 1995. – С. 71-75; Руденко Д.И. Имя в парадигмах «философии языка». – Харьков: Основа, 1990; Руденко Д.И. Лингвофилософские парадигмы: границы языка и границы культуры // Философия языка: в границах и вне границ. Вып.1. – Харьков: Око, 1993. – С. 101-173.	Підготовка до заліку. 4 год.	16 т.